

Vedens härad

249. Borgstena sn, kyrkan. Nu i Statens historiska museum

Pl. 192

Litteratur: C. J. Ljungström, Åhs och Vedens härader (1865), s. 103; N. G. Djurklou, Antiquitetsintendentens berättelse 1869, s. 274 (ATA); Kyrkostämmoprotokoll ²⁵/₃ 1870 (avskr. i SHM inv.bil. 4385), ¹⁸/₁₂ 1931, ⁵/₁₂ 1950, ¹²/₁₀ 1951, ²⁷/₆ 1952 (avskrifter i ATA); C. W. Noræus, Skrivelse t. B. E. Hildebrand ²⁹/₇ 1870 (SHM inv.bil.); Göteborgs-Posten ¹⁰/₉ 1910; Göteborgs Morgonpost ¹⁸/₃ 1916; E. Fryklund i J. Roosval, Dopfuntar i Statens historiska museum (1917), s. 39f.; Pastorsämbetet i Borgstena församling, Skrivelse t. SHM ¹⁷/₁₂ 1931 (ATA), t. Riksantikvarien ⁶/₂ 1950, ²/₁ och ²⁷/₁₀ 1951 (ATA); H. Jungner, Anteckningar ³/₅ 1937 (ATA); B. Thordeman, PM ³/₂ 1951 (ATA); S. A. Hallbäck, Medeltida dopfuntar i Sjuhäradsbygden (=Från Borås och de sju häraderna 1966), s. 51f., 143.

Äldre avbildningar: Djurklou, teckning i a.a.; B. Borgström, teckning (ATA), återgiven i Fryklund a.a.; Hallbäck a.a.

Med inv.nr 4385 förvaras i Statens historiska museum en medeltida dopfunt med ristade runtecken. Den har tidigare tillhört Borgstena kyrka, som till sina äldsta delar har medeltida ursprung. Funten själv finns icke omnämnd i kyrkans gamla inventarieförteckningar men väl funtskålar av mässing och tenn.

Det är C. J. Ljungström, som 1865 ger den äldsta beskrivningen av funten och noterar dess runinskrift: »På kyrkogården är en funt med följande teckningar: 2 personer som upplyfta ett lindebarn; 2 andra, en med kors, en med kräkla; 1 person med bok i hand; 2, af hvilka den ene synes sitta i biktstol för den andre; 2, af hvilka en ger eller tager något ur munnen på en orm. På ett ornament äro bokstäfver, af hvilka somliga tydligen äro Runor, men huru de skola läsas eller tydas torde vara svårt att utröna; och tyckes att orätt hand vidrört dem antingen till förökande eller utplånande af vissa streck.» Några år senare, 1869, besökte N. G. Djurklou Borgstena och tecknade av figurframställningarna på cuppens liv, fig. 370. På dennes tillskyndan överlämnade församlingen år 1870 funten som gåva till museet. En anhållan från församlingen 1931 om att återfå den kunde av principiella skäl icke bifallas. Efter en förnyad framställning 1951 om föremålets återbördande till Borgstena göts en kopia, som 1952 fick sin plats i kyrkans kor.

Grågul sandsten. Funten är huggen i två block, en cylindrisk cuppa på en fyrkantig fot. Höjd 89 cm, cuppens yttre diameter 79 cm, den inre 52 cm, skålens djup 25 cm, fotens bredd 53 cm. Cuppens liv är relief-hugget med bildfält begränsade av arkadbågar. I ett av dessa finns en framställning av syndafallet med Adam, Eva och ormen, som frestar Eva med äpplet. Ett kort knivbladsformat band till höger om Eva mitt på scenen bär en kort inskrift bestående av sex tecken, som delvis påminna om runor, delvis om latinska bokstäver. Tecknens höjd är ca 2,5 cm. Fältet närmast till höger om Syndafallet utfylles av ett palmettornament, som förmodligen föreställer kunskapens träd. En av fotens sidor har en ristad ranka. De övriga sakna ornering. Funten har uttömningshål.

Fig. 370. Vg 249. Borgstena sn, kyrkan. Dekoren på dopfuntens cuppa.
Efter teckning av N. G. Djurklou.

Inskriften har följande utseende:

Möjligen har ristaren med den förvanskade skriften avsett ordet *paradis* n. (med utelämnat i: **ParaDs**), i runskrift belagt på de tre stenarna U 160, 719 samt DR 399 (Bornholm).

Med hänvisning till liknande engelska dopfuntar anser S. A. Hallbäck (*Medeltida dopfuntar i Sjuhäradsbygden*, 1966, s. 54), »att funten i Borgstena, som är unik i trakten, i själva verket är förfärdigad av en engelsman eller av en i England utbildad västsvensk stenhuggerare. Märkligt nog tycks denne icke lämnat ytterligare spår efter sig i vårt land.» Reminiscenserna av runskrift tala för funtmästarens nordiska ursprung. Funten har daterats till 1100-talets slut.

250. Bredareds sn, kyrkan. Nu i Statens historiska museum

Pl. 195

Litteratur: VHAA:s Månadsblad 1903–05, s. 214; E. Ekhoﬀ, *Svenska stavkyrkor* (1914–16), s. 261 f.

Äldre avbildningar: VHAA:s Månadsblad 1903–05; Ekhoﬀ a.a.

I Statens historiska museum förvaras under inv.nr 12.442 en medeltida bokpärm av trä med runinskrift.

Pärmen påträﬀades 1905 under golvet till den stavkyrka, av vilken rester kommo i dagen vid rivningen av Vänga gamla stenkyrka som ägde rum nämnda år. Stenkyrkan anses »vara uppförd i efterreformatorisk tid» (Ekhoﬀ). Fynden av Vg 250 jämte ett helt bokband, en del av ännu en pärm samt några andra inventarier från stavkyrkan, som också lågo under golvet, stödjade dateringen.

Bokpärmen är en skiva av ek, 29,4 cm hög, 20,8 cm bred och 1,5 cm tjock. Vid båda långsidorna finnas skurna hål och kanaler för bind, både ryggbind och kapitalbind, med kvarsittande rester av de läderremmar, som en gång fäste bokblocket vid pärmarna. Dessutom finns vid den ena långsidan en fyrsidig utskärning med fyra stift för ett nu försvunnet beslag till ett spänne. En rest av pergamentklädsel är bevarad i vänstra nedre hörnet. Träpärmen har alltså använts i två olika bokband. I det yngre av dessa har den ursprungliga pärmens snittsida blivit ryggsida. Samtidigt har pärmen fått ett spänne i den nya snittsidan. Se vidare E. Ekhoﬀ, *Svenska stavkyrkor* (1914–16), s. 261 f. (märk dock, att text och bild divergera, på grund av att fig. 341 är felvänd).¹

Längs mitten av pärmens utsida stå åtta runor inskurna i en lodrät rad. Läsningen sker nedifrån och upp. Inskriften är 8,5 cm lång och runorna 4 cm höga.

Inskrift:

bræparrup
5

»Bredared»

Till läsningen: Runorna äro tydliga. Inga skiljetecken förekomma. R. 3 liknar till formen en vedertagen **n**-runa av den äldre typen med dubbelsidig bst, här säkerligen vändruna **æ**. R. 5 är binderuna **ar**; **a**-bistaven är ensidig; två maskhål invid hst längre ner till vänster se skenbart ut som en bst.

¹ Ekhoﬀs uppgift på s. 263, att de »senare kapitalbinden äro snodda garn», är oriktig; de äro av sämskskinn liksom ryggbinden.